

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Casvum Conscientiæ

Continens Praxim exactissimam De Censvris Ecclesiasticis, Aliisque Poenis, & Canonicis impedimentis, in Septem Libros distributus ...

Sayer, Gregory

Venetiis, 1627

iv. De excommunicatione haereticorum, & aliorum, qui in prima excommunicatione Bullae continentur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13883

bus, & talis Processus vocatur specialis, seu particularis, & propriè respicit vitam & actionem præteritam; vel secundo Processus fieri solet in Generali contra quascunq; personas; quæ hoc aut illud fecerint, & respicit tempus futurum, & talis est Processus Bullæ Cœnæ Domini.

Postea additur nomen Summi Pontificis, vt sciatur a quo Processus ille emanat.

Et tandem adduntur illa verba *Letæ Die Cœnæ Domini* anno 1598, eo quod in illa Die publicè, & solemniter voce alicuius S.R.E. Cardinalis, præsentè Summo Pontifice, & astante infinita populi multitudine promulgentur.

Alter Titulus est ille qui subsequitur in hunc modum;

Clemens Episcopus, Seruus seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam,

Hic titulus ex se manifestus est, nec aliud continet quàm nomen Pontificis, & solitam præstationem ipsius, qui ex maxima humilitate, & charitate se seruorum Dei nominat, & Bullam præsentem, ad futurorum memoriam promulgat, vt ex dictis, & ipsius Bullæ verbis satis manifestum est.

Post hos titulos, sequuntur causæ promulgationis Bullæ, in hunc modum:

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Reipublice pace, & tranquillitate procuranda, pro sui muneris officio assidue versatur, tum potissimum in Catholica fidei, sine qua impossibile est placere Deo, vnitatem, atque integritatem retinenda, & conseruanda, maxime elucet, nimirum, vt fideles Christi non sint paruuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ in nequitia hominũ, ad circumuentionem erroris, sed omnes occurrant in vnitatem fidei; & agnitionis filij Dei in vitam perfectam, neque se in huius vitæ societate, & communiõne ledant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potius in vinculo charitatis coniuncti tanquam vnus corporis membra sub Christo capite, eiusque in terris vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri successore, a quo totius Ecclesiæ vnitatem dimanat; augetur in edificationem, atque ita Diuina gratia adiutrice sic præsentis vitæ quiete gaudeant, vt futura quoque Beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Rom. Pontifices prædecessores nostri hodierna die, quæ anniuersaria Dominicæ cœnæ commemoratione sollemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus, ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueuerunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam fidei inuiolatam integritatem, publicam pacem, & iustitiam Deo auctore tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes.

In his Proœmijs verbis enumerantur causæ, quæ tum Romanos Pontifices prædecessores, tum etiam præsentem Pontificem, & vniuersalem Ecclesiæ pastorem, Christi in terris Vicarium, & S. Petri legitimum successorem, ad huiusmodi Processus, & sententias promulgandas merito inducere possint. Quorum vna & præcipua est, vt vnitatem, puritatem, & integritatem fidei Catholice, & religionis Christiane tueantur, & conseruetur, quem sanè finem respicit Canon prius, qui contra hereticos, & eorum fautores, nec non contra Schismaticos fertur. Nihil enim est, quod fidei puritatem ita maculat, aut contaminat, sicut heresis, ac illi affinis superstitio; Nec aliquid ita eiusdem fidei Catholice vnitatem læcerat, & diuidit, ac rebellio, diuisio, & schisma. Cum enim vnitatem fidei Catholice in mutua communicatione membrorum Ecclesiæ inter se, & debita subordinatione eorumdem ad caput Ecclesiæ consistat, ita ni-

hil est quod tam manifestè vnitatem hæc scindat ac schisma, quo quis se, vel per apertam rebellionem, ab obedientia capitis Ecclesiæ hoc est, Romani Pontificis separat, vel saltem per velatam quandam, & adumbratam obedientiæ subtractionem se præceptis Summi Pastoris parere nolle declarat, dum a Summo Pontifice ad futurum Generale Concilium appellet, contra quos, tum in posteriori parte Canonis primi, tum in Canone secundo, grauissima anathematis pena fulminatur.

Altera vero causa est, publicæ pacis, & iustitiæ conseruatio quæ cum varijs modis violari possit, ita etiam pro personarum varietate quæ offendi possunt, varijs adhibitis remedijs, offensionem omnem, quæ communiter accidere solet summus Pastor, in sequentibus decem, & octo Canonibus tollere conatur, & intendit. Ad quæ omnia melius, & facilius præstanda, Ecclesiasticis censuris vitur, quas & spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma vocat, quia nimirum Ecclesiæ spiritualis gladius sunt, quo malos a cõsortio bonorum separat, eosque tanquam membra putrida, a corpore Ecclesiæ abscindit, ne reliqua membra inficiant. Quæ etiam censuræ rectè iustitiæ arma salutaria, & medicinalia dicuntur, tum a Pontifice in hoc loco, tum etiam in cap. cum medicinalis, de sent. excom. lib. 6. & DD. ibi, quia per illas Ecclesiæ, vel illi ipsi contra quem arma ista exercet, vel saltem bono communi prodesse intendit, vt latius in lib. 1. de excom. cap. 3. docuimus. Et de Proœmio, ac prima parte Bullæ hæc sunt satis. Nunc secundam Bullæ partem aggrediemur.

De excommunicatione Hæreticorum, & aliorum, qui in prima excommunicatione Bullæ continentur. Cap. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatio prima Bullæ Cœnæ, contra quos fertur.
- 2 Excommunicatio prima in Bullæ Cœnæ, ad fidei Catholice puritatem conseruandam, lata est.
- 3 Proœmium primæ excommunicationis, quid in se contineat.
- 4 Excommunicationes Bullæ Cœnæ, quæ auctoritate a Summo Pontifice ferantur.
- 5 Auctoritas diuina, fons, & origo est omnis auctoritatis Ecclesiasticæ.
- 6 Auctoritatis Apostolorum S. Petri, & Pauli, quare mentio fit, in ferendis Bullæ Cœnæ sententijs.
- 7 Auctoritas Romani Pontificis, in ferendis excommunicationibus Bullæ Cœnæ, qualis.
- 8 Excommunicatio contra hæreticos lata, quantum sit antiquitatis.
- 9 Hæresis definitio, quænam a DD. assignetur.
- 10 Hæreticus vt quis sit, tria requiruntur, & quænam illa sint.
- 11 Infidelis errans, aut Cathecumenus nondum baptizatus, hæreticus non est dicendus.
- 12 Errorem circa fidem cum pertinacia coniunctum tempore baptisimi recepti habens, an, & quando hæreticus, & excommunicatus sit.
- 13 Hæreticus non est, qui in opus aliquod externum infidelitatis consentit, absque aliquo errore intellectu.
- 14 Erroris nomen, quid importet.
- 15 Hæreticus non est, qui absque pertinacia circa fidem ex ignorantia trassa errat.
- 16 Pertinax, quis propriè dicendus sit.

Here-

- 17 Hereticus an dicendus sit, qui ab Episcopo suo, aut Theologo admonitus de aliquo errore eis non credit.
- 18 Pertinacia plus ad heresim, quam error, facit.
- 19 Hereticus omnis, aut internus, aut externus est, & quis pro tali habendus.
- 20 Heresis interna an satis sit ad incurrendam excommunicationem.
- 21 Hereticus purè mentalis in excommunicationem Bullæ Cene contra hereticos latam non incidit.
- 22 Ecclesia, licet non directe, indirecte tamen aliquid circa actus pure internos precipere, aut prohibere potest.
- 23 Horas Canonicas sine attentione recitantes an satisfaciant, aut fructus beneficii percipere possint.
- 24 Ecclesia, confessionem peccatorum quotannis faciendam fidelibus precipiens, consequenter etiam ut illa recogitent precipit.
- 25 Hereticus tantum exterior excommunicationem Bullæ Cene non incurrit.
- 26 Heretici veri, qui actu aliquo externo erroris manifestatione, etiam occultissimo, suam heresim manifestant, in excommunicationem Bullæ Cene incidunt.
- 27 Heresis omnis exterius manifestata regulariter excommunicationem inducit.
- 28 Heresim suam solum in confessione Sacramentali confessario manifestans excommunicationem Bullæ Cene non incurrit.
- 29 Heresim suam, consilij capiendi gratia, amico reuelans non est excommunicatus.
- 30 Hereticus purè mentalis, heresim suam boni alicuius operis exercitio, aut mali operis omissione manifestans, censure contra hereticos lata non incurrit.
- 31 Hereticus purè mentalis, qui per iocum se hereticum esse, vel fuisse narrat, an, & quando excommunicationem incurrat.
- 32 Hereticus nominatim excommunicatus quis dicendus sit.

Prima excommunicatio fertur in hunc modum, Excommunicamus, & anatematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus, Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, quoscumque Hussitas, Vnicestitas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Vgonitos, Anabaptistas, Trinitarios, ac omnes & singulos alios Hereticos quocumque nomine censeantur, & cuiuscumque sectæ existant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorum libros heresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publice vel occulte quouis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

- 2 Excommunicatio hæc prima, quæ ad fidei Catholicæ puritatem, & integritatem retinendam, & conservandam pertinet, in duas partes distribui potest; Quarum Prima proœmium quoddam omnibus sequentibus excommunicationibus commune continet;
- Secunda vero decem genera personarum comprehendit, quæ in hoc Canone excommunicantur.
- 3 In Proœmio autem breviter ostendit Pontifex, cuius auctoritate hæc sententia excommunicationis promulgetur; est enim excommunicatio Iurisdictionis Ecclesiasticæ actus, ut libro primo abunde satis ostensum est.
- 4 Triplici autem auctoritate nimirum Dei Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; Deinde auctoritate Beatorum Apo-

stolorum Petri & Pauli; & Tertio auctoritate sua propria, quam ut Christi Vicarius in terris habet, in his sententijs ferendis vitur. Quæ in re Apostolum Paulum imitatur, qui 1. Corinth. 5. Dei, & auctoritatem suam in excommunicando incestuoso illo interponit, dicens; ego defensi corpore, præsentem autem spiritum, iam iudicavi, & præsentem qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu, tradere huiusmodi hominem Sarcina in interitum carnis, ut spiritus salus sit in die Domini nostri Iesu Christi. Auctoritas Dei fons, & origo est omnis auctoritatis Ecclesiasticæ, quæ per Christum in Ecclesiam derivatur; Et deinde ponitur auctoritas S. Petri, tamquam prima a Christo communicata, & propter quam derivata est omnis legitima auctoritas in eius legitimos successores Pontifices Romanos, a quibus in alios deinde Prælatos Ecclesiæ derivatur. Additur etiam auctoritas S. Pauli, qui Ecclesiæ Romanæ eiusque Primatus cum S. Petro, cooperatur, & fundatus fuit, ut ait S. Iren. lib. 3. ca. 1. Simul enim cum S. Petro Roma prædicavit, & una eademque die Mensis Iunij, tercio Calend. Iulij iussu Neronis diverso mortis genere anno 69. Christi gloriosum subijt martyrium, ut Euseb. in Chron. Epiph. Heresi 27. Hieron. de script. Eccles. Maxim. in serm. de S. Petro, Cassiod. in Chron. Metaphrastes in de 29. Iunij testantur; Et denique adiecta est Romani Pontificis auctoritas, tanquam causa immediata, a qua sententiæ sequentes procedunt.

8 Quoad alteram verò Canonis Clausulam, quæ excommunicationem ipsam continet, duo certa sunt quantum ad hereticos attinet, qui primo loco excommunicantur, vnum est; Excommunicationem hæc contra hereticos latam antiquam esse, tum in Bulla Cene Domini, ut constat ex Bulla Martini V. & ex Glof. in Clemen. 1. in verb. Generales, de iudic. tum in corpore iuris; Erant enim Bulla Cene prodierat, excommunicati erant in iure heretici, credentes, &c. ut constat ex cap. Achatius, 24. q. 1. & a Lucio III. in cap. Ad abolendam, & ab Innocentio III. in ea. excommunicamus, 1. de heretic. & ab Honorio III. in ea. Nouerit, de sent. excom. & ab Alexandro IV. in cap. Quicumque, de heretic. libr. 6. ante Bullam tamen Cene Domini sententia hæc sedi Apostolicæ reseruata non fuit.

Alterum est de heresis definitione, quæ definitur, esse error fidei Catholicæ contrarius, cum pertinacia, in eo qui est fidem Christi in Baptismo profectus.

Ex qua definitione quæ a Turrecremata traditur lib. 4. Summæ, par. 2. cap. 1. ex communi mente Doctorum in 4. dist. 13. & S. Thom. 2. 2. quæst. 11. art. 2. tria necessaria esse docent auctores, ut quis hereticus sit, & dicatur, atque adeo ut in hæc excommunicationis penam, & alias rursus penas contra hereticos latas incurrat;

Primum est, ut subiectum sit capax criminis heresis, est enim heresis negatio fidei susceptæ per baptismum, iuxta ea quæ docet S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 5. & quæst. 11. artic. 1.

Secundum est, ut errorem habeat in intellectu circa fidem quod aliqui vocant materiale ipsius heresis, hoc est, ut dissentiat ab ijs quæ fides Catholica docet, vel assentiat contrarijs, ex S. Thom. 2. 2. q. 11. art. 2.

Tertium est, ut sit pertinax in suo errore, quæ pertinacia videtur esse de ratione formali ipsius heresis, iuxta ea quæ docet S. Thom. 2. 2. quæst. 5. artic. 3. & quæst. 11. art. 2. ad 3. iunctis ijs, quæ ibidem a Caiet. & alijs traduntur.

- 11 Ex defectu primi infidelis errans, non est hereticus, nec catechumenus nondum baptizatus, quantumcumque baptismum petierit, & interius, & exterius fidem receperit, pertinaciter errans, nondum enim subsijcitur potestati Ecclesiæ, sed liberè ante baptismum recedere potest. Nec qui fidè baptismum suscepit, hoc est, sine intentione recipiendi verum baptismum, & fidem, si erret circa fidem, hereticus dici potest quoad rei veritatem, & forum interius, quamvis ratione baptismi exterius recepti, Ecclesia enim pro heretico accipiat, vnde verè excommunicatus non est. Nec quæ baptizatur inualidè, hoc est si baptismus ex aliqua cau.

- causis, & defectu, materiae, formae, vel intentionis inualidus fuerat, si exet circa fidem, vere hæreticus non erit, cum vere non sit baptizatus, licet Ecclesia præsumat eum hæreticum esse, donec de Baptismi nullitate constituit, & probabile est, posse Ecclesiam cogere illum ad persistendum in fide, ex quo semel quantum ex parte ipsius fuit, Baptismo se subiecerit.
12. Quod si quis tempore Baptismi recepti errorem habuerit circa fidem cum pertinacia, si sciat illum esse errorem ab Ecclesia damnatum, & post Baptismum errorem suum signo aliquo sensibili manifestet, & hæreticus, & excommunicatus erit: si vero nesciat esse errorem, non erit hæreticus, si autem dubitat, tenetur inquirere, & aliorum Doctorum instructioni se conformare, alioquin tanquam hæreticus, excommunicatus erit iuxta cap. 1. de heret. vbi Stephanus Papa, ait, *Quod Dubius in fide infidelis sit.*
13. Ex defectu Secundi, qui consistit in aliquo opus exercituum inobediatis, sine vilo errore intellectus, non est hæreticus nec excommunicatus, ex S. Anton. 2. p. tit. 1. 2. c. 6. Angel. verb. Apostasia, num. 9. Syluest. verbo Apostasia, num. 4. 9. 1. vers. Secundo, & in verbo Heresis, q. 6. vbi citat Halesum, & Tabienam, verb. Apostasia, num. 6. 5. Tertio, & in verbo Hereticus, num. 3. Secundo, & Naua. in Manual. c. 11. nu. 27. vers. Tertio, citans Halesum, part. 2. tit. 5. 3. memb. 2. & Card. Toledo, in explicatione Bullæ Cœnæ, §. 1. conclus. 2. quicquid Caiet. 2. 2. q. 12. art. 1. in fine, & q. 94. art. 1. contrarium dicit, talis tamen peccat mortaliter, & ita DD. communiter docent, nec S. Petrum fuisse hæreticum cum Christum negabat, nec Marcellinum Papam quâdo thus idolis ex timore obtulit, Etoris autem nomine, hoc loco intelligitur non solum verus error, sed et putativus; immo deliberatam habens dubitationem circa materiam fidei, hæreticus est, & excommunicatus, dummodo annexam habeat pertinaciam, vt dicemus, Dico, *deliberatam*, quia primi motus infidelitatis, non faciunt hominem hæreticum, vt auctores communiter tradunt.
14. Ex defectu tertii, qui errat circa fidem ex ignorantia licet crassa, si tamē vere sit paratus se corrigere, & assentire fidei per Ecclesiam prædicatam, non est propriè hæreticus, nec cœsuras cœtra hæreticos latas incurrit, vt n. doctè tradit Melchior Canus lib. duodecimo, de locis Theologicis, cap. 9. & Domin. Bannes 2. 2. q. 1. art. 1. & Gregorius de Valentia in 2. 2. q. 1. disput. 1. puncto. 1. & alij recentiores communiter ad hæresim non sufficit ignorantia etiam crassa, seu vincibilis, quæ non excusat a peccato, quicquid Soros in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. post Conclus. 5. cã, ad hæresim sufficere dicit, cœtra communem Theologorum sententiam, cuius opinio vera solum esse potest, quando quis haberet ignorantiam crassam rei, quam facillimo negotio vincere, & cognoscere potuit, vt si v. g. quod a mediocriter doctis in Sacra Scriptura scitur esse ab Ecclesia propositum hoc aliquis Theologus ignoraret, atque ita contrarium sentiret; Nam cum ignorantia hæc nimis crassa sit, moraliter loquendo, parum distat a voluntate repugnandi directæ.
16. Circa hoc tertium autem vni animaduertendū est, pertinacem illum propriè dici, & esse, quando scit id, quod affirmat, esse contra Ecclesiam, vel contra Scripturam, vel contra Contra Ecclesiam, vel Scripturam, vel cœtra Concilium, vel contra principium fidei, & adhuc perseuerat, ex Caiet. in 2. 2. q. 1. art. 1. & Greg. de Valentia 2. 2. disp. 1. q. 1. puncto. 1. & Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis, c. 9. circa quartum argumentum, vnde illi solum hæretici censentur, qui præsumunt aliquid sentire contra fidem Ecclesie catholice, vt constat ex c. unico, de Summa Trinit. lib. 6. & in Clementina vnica, de Summa Trinit. Illi autem dicuntur tantum præsumere, qui cum sciant aliquid ab Ecclesia Romana, & Catholica doceri, nihilominus contrarium sentiunt, & credunt.
17. Hinc duo inferuntur, vni est, si quis a Theologis, vel etiã ab Episcopo ad moneretur, quod sentiat aliquid contra fidem Ecclesie Romanæ, & tamen ipse non sibi hoc persuadeat, non esse censendū hæreticum; etiam si res sit eiusmodi, vt non possit ille probabiliter iudicio Episcopi, & Theologorum repugnare, sic expressè Canus lib. 1. 2. de

- Locis Theolog. c. 9. & Greg. de Valentia vbi supra, & insinuat Caiet. 2. 2. q. 1. art. 1. Ratio est: quia talis non est verè pertinax, donec aduertat, se Ecclesie Romanæ repugnare; peccat tamen talis contra fidem obligantem ipsum, supposita tali monitione ad sententiam mutandam.
18. Alterum est, Pertinaciam plus facere ad hæresim, quam errorem, & esse necessario requisitam ad hæresim. Et quæuis ad fidem præter assensum veritatis requiratur etiã pia affectio voluntatis, sicut & hæresis præter errorem intellectus requirit pertinaciam; differentia tamen est, quia in fide principalior est actus intellectus, & magis in intellectu consistit fides; In hæresi autem principalior est pertinacia voluntatis, quam error intellectus sine qua hæreticus quis censendus non est. Hinc S. Augustinus episc. 162. & refertur in c. Dixit Apostolus, 2. 4. q. 3. ait, *Qui sententiam suam, quamvis falsam, atque peruersam nulla pertinacii animositate defendunt, præsertim quam non audacia sua præsumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quarum autem causa sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum inueniunt, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.* & gloss. ibi, in verbo, pertinacia. Et in cap. Qui in Ecclesia, 2. 4. q. 3. dicitur, *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid, præuamque sapiunt; si correpti, ut sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere perstiterunt, hæretici sunt.* Et idem S. Augustinus lib. 4. contra Donatistas cap. 6. *Constituamus (inquit) aliquem sentire id de Christo quod Photinus opinatus est existimantem ipsam esse Catholicam fidem; nondum illum hæreticum dico, nisi manifestata sibi doctrina Ecclesie, maluerit quod tenebat eligere.* vnde constat, pertinaciam omninò ad hæresim necessariam esse; pertinacia verò propriè vt diximus, est, quando quis ita firmiter alicui opinioni assentitur vt quis sciat contrarium ab Ecclesia Romana doceri, paratus tamen non est iudicium suum determinationi Ecclesie submittere. Hæc igitur apud omnes certa sunt.
19. Dubium autem est, An omnis hæreticus hanc excommunicationis penam incurrat: Pro cuius intelligetia sciendū est, hæreticum aliū esse *internum*, aliū vero *externum*; Internus seu *purè mentalis* est ille, qui licet interne in mente sua hæreticus sit, hæresim tamen suam nullo signo exteriori manifestat. Externus sicut ille, qui hæresim suam quâ mente tenet, aliquo externo signo manifestat. Rursus hæresis exterior manifestari potest varijs modis, vno modo manifestando illam actû quodam, qui ex se indifferens est tam fidem, quàm hæresim exprimeret; vt si quis cogitando de aliqua hæresi, & actû interiori illi assentiendo, voce exteriori illam exprimat, dicendo, v. g. ita est, vel annuendo capite, aut alique in alium actum indifferentem exercendo: Alio modo manifestando illam actû aliquo exteriori, qui sufficiens est hæresim internam exprimeret, quod manifestatio adhuc duobus modis contingere potest, vno modo, ita vt in iudicio non possit probari, vt cū quis nullo audiente hæresim profert, & hanc Caiet. 2. 2. q. 1. art. 3. vocat hæresim occultam per accidens, ad differentiam hæresis purè mentalis, quæ est occulta per se, eo quod hæresis purè mentalis, non subit cognitioni sensitiuæ, a qua incipit cognitio humana secundum quam Ecclesia iudicat; hæresis autem signo externo expressa, sensitiuæ cognitioni subest, quamuis per accidens ex eo, si quod restem, vel testes non habet, occulta sit. Alio modo, quando ita exprimitur exteriori, vt in iudicio probari possit, & tunc dicitur hæresis publica manifesta. His ita positis.
20. Quidam volunt per solam hæresim internam & purè mentalem, quæ est occulta per se, incurri excommunicationem hanc Bullæ Cœnæ Domini: sic auctores omnes qui existimant ab Ecclesia præcipi, aut prohiberi actus merè internos, vt gloss. in Clem. 1. §. verum. in verb. *eo ipso incurram*. de heret. & gloss. in cap. cogitationis, de peniten. dit. 1. Goffred. & Raym. in summa tit. de heret. & Adria. Quodlib. 8. quaest. 1. littera G. & littera H. & in 4. de Cõfess. questio 2. vers. *Alij probant*. Quorum sententia falsa est, & contra communem Doctorum opinionem, vnde de pro difficultatis huius solutione, & materiae præsentis declaratione hæc mihi dicenda videantur.

- 21 Primò quidem, Hæreticus purè mentalis non incurrit excommunicationem, & proinde abſolui poteſt a quocun- que Sacerdote, quia peccatis mortalibus non reſeruatim abſolvere poterit; Imò probabilior ſententia eſt, nõ poſſe per Eccleſiam contra talem ſententiam excommunicationis ferri, ſic S. Tho. 1. 2. quæſt. 91. art. 4. & q. 100. art. 9. & Medina ibidem artic. 9. & idem S. Thom. 2. 2. quæſt. 104. art. 5. & 4. d. 18. q. 2. art. 2. Durand. 4. diſt. 17. quæſt. 8. nu. 7. & expreſſe Palud. 4. p. 13. quæſt. 3. art. 1. Concluſ. 8. Almain. 4. diſt. 17. quæſt. 1. S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 4. in princ. H. ſienſis in cap. Mulieres, de ſent. excomm. Sylue. verbo, excommunicatio, 7. nu. 3. verſi. Secunda. Angelica, verbo, Hæreticus, nu. 2. Caiet. in 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus, 4. d. 2. 2. q. 1. art. 3. poſt Coclut. 5. Michael de Palacio 1. 4. d. 5. & 6. diſput. 1. in principio. Alphoñſus Viuald. in ſuo Candelabro, p. 1. tit. de abſolutione, nu. 16. Card. Toletus in explic. Bullæ, §. 1. concluſ. 1. Alphoñſus a Castro lib. 2. de poteſtate legis pœnalis, cap. 15. cõcluſ. 1. Nauar. in Manual. c. 27. nu. 56. verſ. Quinto. Gregorius de Valentia in 2. 2. diſp. 1. q. 11. puncto 3. Ioannes Chapeauillus in par. 2. tract. de caſibus reſeruatim, cap. 1. q. 2. verſ. Quinto. Ratio eſt: quia nulla poteſtas aliquid præcipere pot, de quo cognoscere, aut punire, vel iudicare nequeat; Eccleſia verò non cognoscit, nec iudicat de actib. purè internis, ſed illos iudicio Dei relinquit, qui *ſolus cordium, & reñ ſeruator eſt.* Reg. 16. psal. 7. Cum igitur excommunicatio actus iuriſdictionis ſit, ob ſolos actus internos Eccleſia illam non poteſt ferre. Quia etiam ratione vtuntur cõmuniter Doctores, vt probent contra Gentiles, neceſſariam eſſe in mundo legem aliquam Diuinam, eo quod leges humanæ de actibus purè internis nihil præcipere; aut prohibere poſſint, vt doctè oſtendit S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4. ex S. Auguſtino, lib. 1. de lib. arbit. c. 6.
- 22 Secundo, Quamuis Eccleſia directè nihil de actibus purè internis præcipere, aut prohibere poſſit, vt dictum eſt, nihilominus tamen indirectè præcipere poteſt aliquid circa actus internos, quatenus, factus illi interiores ſunt principia, & circumſtantia actuum exteriorum, & conſequenter pro illis pœnas, & cenſuras eo ipſo incurrendas in foro interiori ferre poteſt, ſicut de facto fecit.
- Primo, præcipièdo aliquod opus externum ex genere ſuo bonũ, quod cum bene fieri debeat neceſſario requirit opus aliquod internũ vt bene fiat. Eccleſia. n. quæ præcipit, vt horæ Canonicæ, quæ de eius præcepto recitandæ ſunt dicantur, præcipit ſubinde, vt attentè, & deuote recitentur, cap. *Dolentes*, de celebrat. Miſſarum. Quod Eccleſiæ præceptum, non ſolum de attentione, & deuotione exteriori, ſed etiam de interiori eſt intelligendũ. Vnde multorum opinio eſt, recitantem horas Canonicas ſine aliqua attentione actuali, aut virtuali, non ſolum peccare mortaliter ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 83. artic. 13. & Caiet. ibi Palud. 4. diſtinct. 15. q. 5. art. 2. Concluſ. 4. & S. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 4. §. 8. Adrian. Quodlib. 8. q. 1. littera H. & littera I. Sed etiam non ſatisfacere, nec ſibi fructus beneficij acquirere, vt tradit Nau. de Horis Canon.
- 23 c. 13. Sic etiam Eccleſia, quæ præcipit, vt ſingulis annis peccata noſtra confiteamur, capit. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ. præcipit conſequenter, vt illa recogitemus.
- Secundo, præcipit Eccleſia de actib. internis dum aliquid ſtatuat de aliquo opere ex ſua natura indiſcretenti, prohibèdo ne illud tali, aut tñ intentione fiat; ſic. n. excommunicat Monachos curias Principum aduertes, cũ intentione inferendi damnum Prælatiſ ſuis, aut Monafterijs. Clement. 1. §. Quia verò, de ſtatu Monachorum. Et in Clement. Multorum. §. verum, de hæret. excommunicatur Inquiſtores, qui inquirent, aut inquirere omittunt in cauſa hæreſis, ex odio, vel amore, vel gratia, vel lucro; quod intellegendum eſt etiam de odio interno, in quam cenſuram non incidunt, niſi his affectibus delinquant.
- 25 Tertio, Hæreticus exterior tm, hoc eſt, qui actum externum hæreſis fecit, aut aliquid dixit contra fidem, ſine hæreſi interiori, hoc eſt, ſine eo quod errore aliquem in mente habeat, in foro interiori non incurrit excommunicationem, vt patet ex dictis ſupra in explicatione ſequen-

de conditionis contra Caietanũ. Vnde, qui metu aliquo facit actum hæreticum, ſed interius, eſt Catholicus, verè in foro interiori non eſt hæreticus, & conſequenter nec excommunicatus eſt, quamuis in foro exteriori cenſetur hæreticus, vnde cum quis interrogatur an ſit Papa, ſiſta, & timore mortis, aut pœnarũ reſpondet ſe non ſequi Papam non eſt propriè & verè hæreticus; non. n. quis hæreticus eſt, qui non habet errorem cum pertinacia, vt dictum eſt, & ſubinde non eſt excommunicatus; Quod diligenter notandũ eſt docet Ioan. Chapeauillus in tract. de caſibus reſeruatim, p. 2. c. 1. quia hoc tempore in regionibus hæreſis infectis maximum vſum habet,

- 26 Quarto, Hæretici, qui verè hæretici ſunt, & aliquo actu externo erroris manifeſtatiuo, etiam occultiffimo, hæreſim ſuã manifeſtarunt, excommunicationem cõtra hæreticos latam incurrun, ex communi DD. cenſenſo. Dixi, *erroris manifeſtatiuo* quia licet nonnulli eius ſententia ſint, vt excommunicationem etiam per actus merè indiſcretentes, vt ſuperius expoſuiſmus, induci velint; Mihi tamè valde probabile eſt contrarium: quam ſententiam amplexus eſt Alphoñſus Viualdus, in expoſitione Bullæ Cœnæ, nu. 2. & 3. vbi et alios referit; tum, quia hoc mitus eſt; tum, quia cum huiusmodi ſignum externum indiſcretentiam deductum apud Eccleſiam, nullam omnino hæreſis ſuſpicionem inducat, conſequenter nec excommunicationis pœnam inducet: Secus autem ſi actus ille externus erroris manifeſtatiuus ſit, etiam ſi occultiffimus fuerit Ratio eſt: quia Eccleſia cognoscere poteſt de actibus ex ſua natura externis, etiam occultis, vnde, & homicida occultiffimus irregularis efficitur; & per accidens eſt, & talis actus exterior ab Eccleſia non cognoscitur, ex eo quod ſecreto fiat, vnde talis cum verè hæreticus externus, & internus ſit, excommunicatus eſt; quamuis ex eo quod actus talis occultus ſit, Eccleſia de eo in foro exteriori, & in particulari, iudicare non poterit.

27 Quinto, Etiam ſi communiter hæreſis exterioris manifeſta quantamuis ſecretiffime, excommunicationem inducat; ſunt tamen aliqui caſus, in quibus ex communi Theologorum ſententia ea non incurritur.

- 28 *Primus caſus eſt*, ſi hæreticus pure mentalis ſolam in confeſſione Sacramentali hæreſim ſuam confeſſario manifeſtat; in hoc. n. caſu vt erudite tradit Simancha, in lib. de Catholicis inſtitutionibus, tit. 24. nu. 9. ſiue hæreticus deſeruerit ſuam hæreſim, ſiue adhuc in ea perſiſtat, nec paratus ſit eã relinquere, nõ incurrit excommunicationem; Ratio eſt: quia actus hic, eo ipſo quod fiat in confeſſione Sacramentali, non ſolum ex ſua natura bonus eſt, ſed etiam quodammodo alterius rationis, & extra iudicium humanum. Præterea quia alias non ſolum odioſa redderetur confeſſio ſed etiam ſequeretur nullum confeſſarium abſolvere poſſe ab hæreſi pure mentali, cum certum ſit confeſſarium ab hæreſi mentali abſolvere nõ poſſe, niſi eam pœnitens confeſſeatur, ſi autem ex hac confeſſione incurreretur excommunicatio, etiam reſeruatio Bullæ Cœnæ Domini Incurreret, cui conſequenter eſſet confeſſarium ab ea nulla ratione abſolvere poſſe, quod eſt absurdum, & a communi Theologorum opinione alienum eſt.

29 *Secundus caſus eſt*, Quando hæreticus pure mentalis ſuam hæreſim recognoscens, illam coram Inquiſitoribus confeſſeatur, vel illam alicui ſido & pio amico reuelat, vt ab eo auxilium, vel conſilium quærat pro relinquenda hæreſi; talis enim, vt Simancha vbi ſupra docet, cenſuram non incurrit; qui etiam reſert Franciſcum Victoriã do hære interrogatum idem reſpondiſſe. Ratio eſt poſte; quia hic actus bonus eſt; & quia alias hæretico pure mentali omnis via ad eius conuerſionem præcluderetur.

30 *Tertius caſus eſt*, Si hæreticus pure mentalis hæreſim ſuam bonorum operum exercitio, vel abſtinentia, & cõuſione operũ malorum exprimat, & manifeſtat, v. g. Hæretici Caluiniſta charitatem nõ ſolum in ore habent, ſed etiam factò, & opere ſunt officioſiſſimi erga externos, ſimiliter idem hæretici maxime abhorrentia blaſphemiarũ, & iuramentis, præſertim publicè: ſi ergo hæreticus Caluiniſta pure mentalis nullo alio actu externo ſuã hæreſim

manifestat, nisi officijs exterioribus charitatis, vel abstinentia à iuramentis, aut blasphemijs, non incurrit censuras contra hereticos lata; Ratio est: quia hæc opera ex sua natura non sunt heresis manifestatiua, sed potius veri & boni Catholici signa & indicia. Dixi autem non incurrunt excommunicationem exercitio operum bonorum, aut omissione malorum; siquidem negandum non est, quin aliquando bonorum operum omissione incurrat excommunicatio hæc contra hereticos lata, supposita heresi mentali in corde; vt verbi gratia, si quis ea opera bonorum mentalis nunquam ingrederetur Ecclesiam ad audiendam Missam; vel si ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti non asurgeret aut genuflecteret. Et eidem de alijs operibus similibus dicendum est, quæ salidem ratione temporum, & heresim quæ modo vigent, hominem de heresi suspectum redderent, sunt enim hæc signa heresis manifestatiua, & proinde ad excommunicationem incurrendam sufficientia; Aliorum vero operum omissione, quæ neque ex sua natura, neque ratione temporis præsentis heresim sapit, censuras contra hereticos lata non inducit, iuxta quæ intelligenda sunt ea, quæ de omissione alicuius exterioris, quod debet facere docet Cardinal. Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ s. primo, conclus. 3.

31 *Quartus casus* affertur a Victoria de heretico pure mentali, qui per iocum narrat se hereticum esse, vel fuisse, talem enim excommunicationem non incurrit docet Victoria, relatus apud Simancham vbi supra, quamuis ipsemet Simancha contrarium sentiat. Quorum opiniones conciliari possunt hac distinctione facta, si enim solum narrat se fuisse in aliqua heresi de præterito, in qua modo non est, tunc vera erit opinio Victoria, non incurrit excommunicationem, quia nec aliquam heresim manifestat exterius de presenti, nec eam manifestat, hereticus est, vnde nullo modo censuram hanc incurrit: Sin vero narrat se esse in presenti in aliqua heresi, in qua verè est, sic veram censuram sententiam, vt talis excommunicatus sit, quia tunc heresim suam, licet tidentem, externis manifesta, & in tali narratione includitur ipsum credere heresim, & verè hereticum esse, nihilque obstat quod ioco eam exprimat, cum ridentem sapere verum dicere contingat; vnde excommunicatus erit, & contra eum, tanquam verè hereticum ex tali narratione procedi poterit.

32 *Demque* quoad hereticos in hoc Canone Bullæ Cœnæ Domini excommunicatos, hoc vnum annotandum est, Quod licet exprimantur aliquæ sectæ hereticorum, non tamen pro hereticis nominatim excommunicatis habentur, quousque tales ab Ecclesia declarentur, sed solum excommunicati sunt; inter quæ duo maximum discrimen est, si enim nominatim excommunicati essent, non liceret cum illis, iuxta Concilij Constantiensis decretum, loqui & conuersari, nunc tamen non obstante hac Bullæ Cœnæ Domini censura, contra hereticos sic in communi lata, cum illis loqui permittitur quamuis quantum possibile erit, eorum consortia vitare debeamus, propter periculum seductionis, quia sermo illorum vt cancer serpit, teste Apostolo 2. Timot. 2. & de primo genere personarum que in hoc Canone continentur, scilicet, de hereticis, hæc sufficienter, de reliquis nouem generibus eodem Canone comprehensis, in sequenti capite dicemus ad reddendum enim, & nimiam proximitatem vitandam, placuit presentem Canonem in duo capita diuidere.

De Nouem alijs generibus personarum in excommunicatione prima Bullæ Cœnæ Domini contentis.

Cap. V.

S Y M M A R I U M.

1 [Credentes hereticorum,] excommunicationem Bullæ

cœnæ incurunt, & quinam tales dicendi sint.

- 2 [Receptatores hereticorum,] in Bulla cœnæ excommunicantur.
- 3 [Receptatores,] quinam proprie appellentur.
- 4 [Receptatores,] an principaliter, vel accessorie tantum, in Bulla cœnæ, & in iure Canonico, excommunicantur.
- 5 [Fautores hereticorum,] in Bulla cœnæ excommunicantur & quinam pro talibus habendi.
- 6 Fautores hereticorum aliquis duobus modis esse potest.
- 7 Fautor hereticorum [omissione] quis dicendus.
- 8 Fautor hereticorum [comissione] quis habendus.
- 9 [Defensores hereticorum] Bullam cœnæ incurunt, & quinam tales sint.
- 10 Defensio hereticorum contra vim ei ab altero illatam, aut ne occidatur, non est heretici defensor.
- 11 [Legentes libros hereticorum] heresim continentem, excommunicationem Bullæ cœnæ incurunt.
- 12 Legentes libros hereticorum, vt Bullam cœnæ incurant, quæ requirantur.
- 13 Legentes in libris Catholicorum, dicta, & sententias hereticorum, excommunicationem non incurunt.
- 14 Legentem libros hereticorum audiens, an, & quando Bulla cœnæ excommunicationem incurat.
- 15 Legentes libros prohibitos, quam excommunicationem incurant.
- 16 [Tenentes libros hereticorum] excommunicationem incurunt, & quinam tales censendi sint.
- 17 [Imprimentes libros hereticorum] in excommunicationem Bullæ cœnæ incidunt, & quinam tales censentur.
- 18 [Defendentes libros hereticorum] excommunicationem Bullæ cœnæ incurunt, & qui sint tales.
- 19 [Schismatici] non solum in recentioribus Bullis cœnæ Domini, sed etiam in antiquioribus sunt excommunicati.
- 20 Schismatici, vnde dicti sint, & quid vox [schisma] importet.
- 21 Ecclesie unitas, in quibus consistat.
- 22 Schisma purum, quodnam censei debeat.

1 *Secundum* personarum genus, quæ in Canone primo Bullæ Cœnæ Domini continentur, sunt *Credentes hereticorum*, Credentes autem hoc in loco dicuntur, & intelliguntur illi vt bene explicat Archid. in c. Quicumque de heret. lib. 6. Palud. 4. dist. 13. q. 3. art. 1. Conclus. 7. S. Anto. par. 3. tit. 25. cap. 4. §. fin. Syluest. verbo Heretis, l. num. 10. quest. 7. Tabiena verb. excommunicatio, §. num. 12. vers. vndecimo, & Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 55. vers. Tertia, & Card. Toletus in expositione Bullæ Cœnæ, §. 1. qui nullo errore aut heresim explicitè, & in particulari habent, sed implicitè assentiuntur erroribus hereticorum, quorum sectam sequuntur; & tales proprie videntur esse homines rustici, rudes & indocti, aut alij, qui cum totam hereticorum doctrinam aut capere nequeant, aut nosse non curant explicitè, solum implicitè eorum errores amplectuntur; Ad eum modum quo multi Catholici nullum ferè fidei articulum explicitè norunt, sed tamen implicitè assentiuntur omnibus, vel credendo id quod Ecclesia Catholica Romana credit, vel quod Prælati, aut parochi eorum credunt. Dat Paludanus exemplum de duobus hereticis comprehensis, quorum vnus erat hereticus perfectus, multos habens & docens errores explicitè; alter verò rusticus, qui licet nullam heresim explicitè habuerat, interrogatus tamen dixit, se velle mori in fide alterius, primus ergo verè & explicitè hereticus erat, alter verò credens dicitur, habens heresim, & perfidiam hereticalem implicitam, non explicitam; vnde, quando credentes hanc eorum credulitatem exterius explicat, dicendo v.g. Calui-